

ΛΑΒΔΑΚΟΣ ΚΑΙ ΛΑΒΔΑΚΙΔΕΣ

ΛΑΒΔΑΚΟΣ

Όταν ο Κάδμος και η Αρμονία έφυγαν από τη Θήβα για τη χώρα των Ιλλυριών (σ.71), έμεινε βασιλιάς στη Θήβα ο γιος τους Πολύδωρος. Αυτός παντρεύτηκε τη Νυκτιίδα, την κόρη του Νυκτέα, που ήταν γιος του Σπαρτού Χθονίου, και από το γάμο αυτό γεννήθηκε ο Λάβδακος. Όταν πέθανε ο Πολύδωρος, ο Λάβδακος ήταν ακόμα παιδί και γι' αυτό ορίστηκε επίτροπός του στο θρόνο ο παππούς του Νυκτέας. Όταν πέθανε και αυτός (σ. 79), έγινε επίτροπος ο αδελφός του Λύκος, που όταν μεγάλωσε ο Λάβδακος, του παρέδωσε την εξουσία. Μεγάλες πράξεις δεν έκανε στη ζωή του ο Λάβδακος: μια φορά μόνο πολέμησε με τον Πανδίονα, το βασιλιά της Αθήνας, για μια διαφορά στα σύνορα ανάμεσα στην Αττική και τη Βοιωτία. Το τέλος του, έλεγαν, ήταν όμοιο με του Πενθέα: επειδή έδειξε ασέβεια στη λατρεία του Διονύσου, ο θεός εξοργίστηκε και τον αφάνισε. Πεθαίνοντας ο Λάβδακος άφησε ένα γιο, τον Λάιο, που έγινε ο διάδοχός του.

ΛΑΪΟΣ

Μετά το θάνατο του Λάβδακου έγινε βασιλιάς της Θήβας ο γιος του Λάιος. Επειδή όμως ήταν ακόμα ανήλικος, ορίστηκε πάλι επίτροπος της βασιλείας ο Λύκος, όπως και στον Λάβδακο. Ο Λύκος κράτησε πολλά χρόνια την εξουσία, ώσπου ο Αμφίωνας και ο Ζήθος, τα εγγόνια του αδελφού του

Νυκτέα, τον απομάκρυναν και πήραν στα χέρια τους τη διακυβέρνηση της Θήβας. Για να κρατήσουν όμως την εξουσία εξόρισαν και τον Λάιο, που ήταν ο νόμιμος βασιλιάς. Ο Λάιος έφυγε τότε και πήγε στην Πελοπόννησο, όπου ζήτησε καταφύγιο στο βασιλιά Πέλοπα. Αυτός τον δέχτηκε πρόθυμα και του πρόσφερε τη φιλοξενία του.

Ο Πέλοπας είχε αποκτήσει από την Ιπποδάμεια δύο γιους, τον Ατρέα και τον Θυέστη, και με τη νύμφη Αξιοχή έναν νόθο γιο, τον Χρύσιππο, που ήταν ονομαστός για την ομορφιά του. Ο Λάιος, που λένε πως ήταν ο πρώτος που στράφηκε στην παιδερρασία, ερωτεύτηκε τον Χρύσιππο, καθώς του μάθαινε την τέχνη της αρματοδρομίας. Στο μεταξύ στη Θήβα πέθαναν τα δύο αδέρφια, ο Αμφίωνας και ο Ζήθος, και ο Λάιος έπρεπε να γυρίσει για να πάρει την εξουσία. Ήταν όμως κυριευμένος από το πάθος του για το γιο τού Πέλοπα. Έτσι, όταν κάποτε είχε πάει να λάβει μέρος στους αγώνες των Νεμέων, βρήκε την ευκαιρία και άρπαξε πάνω στο άρμα του τον Χρύσιππο, που είχε πάει κι αυτός εκεί να αγωνιστεί, και τον έφερε μαζί του στη Θήβα. Ύστερα από αυτό ο Πέλοπας, που αγαπούσε ιδιαίτερα τον Χρύσιππο, ξεκίνησε να πολεμήσει τον Λάιο, τον νίκησε και πήρε πίσω το γιο του. Τα άλλα δύο παιδιά, ο Ατρέας και ο Θυέστης, θέλησαν να τιμωρήσουν τον Χρύσιππο γιατί δέχτηκε να γίνει ερωμένος του Λαίου, αλλά ο Πέλοπας τον συγχώρεσε. Η Ιπποδάμεια όμως φοβήθηκε ότι ο Χρύσιππος έχοντας την ιδιαίτερη αγάπη του πατέρα του θα μπορούσε να παραμερίσει τα δύο παιδιά της από το θρόνο και

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Λάβδακος

Απολλόδωρος 3, 40 κ.ε. και 3, 193.

Παυσανίας 2, 6, 2 και 9, 5, 4.

Λάιος

Αισχύλος, «Έπτά επί Θήβας» 745.

Ελλάνικος FGrHist 4 F 175.

Παυσανίας 9, 5, 10 κ.ε.

Αθήναιος 13, 602f-603a.

Υγίνος 66 και 85.

Πρώτη παραλλαγή

Ευριπίδης, Φοίνισσες, Υπόθεση.

Πράξιλλα, απόσπ. 6 P.

Υγίνος 271.

Δεύτερη παραλλαγή

Δοσίθεος FGrHist 54 F 1.

Τρίτη παραλλαγή

Σχόλια στον Ευριπίδη, Φοίνισσες 1760.

Τέταρτη παραλλαγή

Σχόλια στον Ευριπίδη, Φοίνισσες 1760.

να πάρει αυτός τη βασιλεία και έπεισε τον Ατρέα και τον Θυέστη να τον σκοτώσουν, πνίγοντάς τον μέσα σ' ένα πηγάδι (σ. 236).

Στη Θήβα ο Λάιος παντρεύτηκε την Ιοκάστη, την κόρη του Μενοικέα και αδελφή του Κρέοντα. Περνούσαν όμως τα χρόνια και δεν αποκτούσαν παιδιά. Γι' αυτό ο Λάιος αποφάσισε να ζητήσει τη συμβουλή του μαντείου των Δελφών. Το μαντείο τού έδωσε το χρησμό πως το παιδί που θα γεννηθεί θα τον σκοτώσει και θα φέρει ανείπωτες συμφορές στη Θήβα, γι' αυτό, αν θέλει να σώσει την πόλη, πρέπει να μην κάνει παιδιά. Ο Λάιος φοβόταν μήπως επαληθευτεί ο χρησμός και γι' αυτό απέφευγε να πλησιάζει τη γυναίκα του. Κάποτε όμως, σε ένα γλέντι του παλατιού, μέθυσε, ξέχασε το χρησμό και κοιμήθηκε με την Ιοκάστη. Λένε μάλιστα πως επειδή εκείνη ήθελε οπωσδήποτε παιδιά, τον μέθυσε επίτηδες και τον τράβηξε στην αγκαλιά της. Όταν ο Λάιος κατάλαβε πως η γυναίκα του περιμένει παιδί, θυμήθηκε το χρησμό και τρόμαξε. Μην μπορώντας όμως να κάνει πια τίποτα άλλο, σοφίστηκε κάτι που θα τον γλίτωνε μια για πάντα από τον κίνδυνο να τον σκοτώσει αργότερα το παιδί του. Αποφάσισε να εκθέσει το

βρέφος στο βουνό, έχοντας έτσι τη βεβαιότητα πως ή θα πέθαινε από πείνα και κρύο ή θα το σπάραν τα άγρια θηρία.

Μόλις γεννήθηκε λοιπόν το παιδί, το πήρε, του τρύπησε τα πόδια στους αστραγάλους, του πέρασε χρυσούς χαλκάδες και του έδεσε μαζί τα δύο πόδια. Μετά φώναξε έναν έμπιστό του βοσκό, του έδωσε το παιδί και τον πρόσταξε να το πάει στον Κιθαιρώνα και να το αφήσει εκεί μέσα στο δάσος, σε ένα λιβάδι που ήταν αφιερωμένο στην Ήρα.

Έτσι πίστεψε ο Λάιος πως θα μπορούσε να ξεφύγει τη μοίρα που του προείπε το μαντείο και που τώρα τον βάραινε, αφού είχε παρακούσει την απαγόρευση του θεού. Όμως τη μοίρα του δεν μπορεί κανείς να την ξεφύγει. Το παιδί γλίτωσε, μεγάλωσε, σκότωσε τον πατέρα του και παντρεύτηκε τη μητέρα του, φέρνοντας και άλλες συμφορές στην πόλη, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Παραλλαγές

Πρώτη παραλλαγή. Μετά την αρπαγή του Χρύσιππου, ο Πέλοπας καταράστηκε τον Λάιο να μη

γεννήσει ποτέ παιδιά ή, αν αποκτήσει, να πάει σκοτωμένος από το χέρι του παιδιού του. - Τον Χρυσίππο, λένε, δεν τον άρπαξε ο Λάιος, αλλά ο Δίας ή ο Θησέας στη διάρκεια αγώνων.

Δεύτερη παραλλαγή. Η Ιπποδάμεια, από φόβο ότι ο Χρυσίππος θα μπορούσε να ανεβεί στο θρόνο, τον σκότωσε με τα ίδια της τα χέρια χρησιμοποιώντας το σπαθί του Λαίου που του το πήρε την ώρα που αυτός κοιμόταν. Με τον τρόπο αυτό ενοχοποίησε τον Λαίο ότι σκότωσε τον ερωμένο του. Ο Χρυσίππος όμως πεθαίνοντας αποκάλυψε την αλήθεια και έτσι απαλλάχτηκε ο Λάιος από την κατηγορία. Μετά από την πλεκτάνη αυτή ο Πέλοπας εξόρισε την Ιπποδάμεια.

Τρίτη παραλλαγή. Σε μία άλλη εκδοχή τον Χρυσίππο δεν τον σκότωσε η Ιπποδάμεια αλλά αυτοκτόνησε ο ίδιος από ντροπή για την αθέμιτη σχέση του με τον Λαίο.

Τέταρτη παραλλαγή. Τον καιρό που βασιλεύει ακόμα ο Λάιος εμφανίστηκε στη Θήβα η Σφίγγα που τόσες καταστροφές προκαλούσε. Το τέρας αυτό το είχε στείλει η Ήρα για να τιμωρήσει τον Λαίο για την ομοφυλοφιλία του, γιατί τη θεώρησε προσβολή στην ίδια, που προστάτευε το θεσμό του γάμου. Σύμφωνα με την ιστορία αυτή, το ταξίδι στο μαντείο των Δελφών το είχε κάνει ο Λάιος για να ρωτήσει με ποιο τρόπο θα λυτρωνόταν η πόλη από τη Σφίγγα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

48. Μόλις γεννήθηκε ο Οιδίπδας, ο Λάιος, κατατρομαγμένος από τις προφητείες του Απόλλωνα, πως θα τον έδρισαν μεγάλες συμφορές αν θα γεννούσε γιο, τον παρέδωσε σ' ένα βοσκό με την εντολή να τον παρατήσει στις βουνοκορφές του Κιθαιρώνα. Ο βοσκός πήρε το παιδί, όμως δεν θάσταξε να το αφήσει να χαθεί, παρά το εμπιστεύθηκε στους βοσκούς του Πόλυβου, του βασιλιά της Κορίνθου που έτυχε να βρίσκονται στα μέρη του. Έτσι ο Οιδίπδας έζησε και οι μαντείες του Απόλλωνα βγήκαν αληθινές. Στην εικόνα ο βοσκός, που έχει το όνομα Εύφορος, πορεύεται στο δρόμο που χάραξε ο θεός, θαστώντας στα χέρια τον Οιδίποδα. Ο μικρός γέρνει το κεφάλι του με εμπιστοσύνη στον ώμο του ντρα, αγγιζοντάς τον με το έρι τρυφερά στο στήθος. Ουθρόμορφος αμφορέας. Γύρω το 450 π.Χ. Παρίσι, Bibliothèque Nationale).

Όταν γεννήθηκε το παιδί του, ο Λάιος έκανε αυτό που είχε αποφασίσει: φώναξε τον έμπιστό του βοσκό και τον πρόσταξε να πάει να εγκαταλείψει το βρέφος στον Κιθαιρώνα. Ο βοσκός πήρε το παιδί και το πήγε στον Κιθαιρώνα, στο ιερό άλσος της Ήρας, όπως του είχε πει ο Λάιος, μόνο που δεν το βάσταξε η καρδιά του να το αφήσει να χαθεί. Για καλή του τύχη βρέθηκαν στο ίδιο μέρος αλογοβοσκοί του βασιλιά της Κορίνθου Πόλυβου. Με τη σκέψη πως αυτοί σε λίγο θα βρίσκονταν μακριά, τους έπεισε να πάρουν το παιδί μαζί τους - χωρίς βέβαια να τους πει ποιανού ήταν. Έτσι και το παιδί θα σωζόταν και ο Λάιος δεν θα μάθαινε τίποτα. Οι αλογοβοσκοί το πήραν μαζί τους και το έδωσαν στη γυναίκα του Πόλυβου, λέγοντάς της όσα έγιναν. Εκείνη δέχτηκε το βρέφος με χαρά, το ίδιο και ο άντρας της, γιατί δεν είχαν παιδιά. Του έδωσαν το όνομα Οιδίπους, δηλ. «αυτός με τα φουσκωμένα πόδια», επειδή τα πόδια του βρέφους είχαν πρηστεί στα σφυρά εκεί που ο Λάιος του είχε περάσει τους κρίκους.

Ο Οιδίπδας έμεινε λοιπόν και μεγάλωνε στο παλάτι του Πόλυβου σαν βασιλόπουλο και έγινε ένας δυνατός και έξυπνος έφηβος. Κανένας δεν του είχε πει ποτέ τίποτα για το πώς βρέθηκε, γιατί ο Πόλυβος είχε απαγορεύσει σε όλους να μιλάνε γι' αυτό: έτσι ο Οιδίπδας θεωρούσε τον Πόλυβο και τη Μερόπη γονείς του. Όλα πήγαιναν καλά

και όλοι ζούσαν ευτυχισμένοι. Κάποια μέρα όμως, καθώς ο Οιδίπδας διασκέδαζε με την παρέα του, κάποιος που είχε μεθύσει λογόφερε μαζί του και πάνω στον καθγά του πέταξε κατάμουτρα, πως αυτοί που νομίζει δεν είναι οι πραγματικοί γονείς του και πως ο ίδιος είναι νόθος. Ο Οιδίπδας θύμωσε πολύ, αλλά έδωσε τόπο στην οργή. Έφερνε όμως το πράγμα βαριά και γι' αυτό τις μέρες που ακολούθησαν προσπάθησε, ρωτώντας τον Πόλυβο και τη Μερόπη, να μάθει την αλήθεια. Αυτοί οργίστηκαν πολύ με αυτόν που κατηγορούσε τον Οιδίποδα, δεν έδωσαν όμως καμιά απάντηση, ούτε θετική ούτε αρνητική, στο ερώτημα που βασάνιζε τον Οιδίποδα. Αυτός ησύχασε για μια στιγμή. Μέσα του όμως τον έτρωγε η υποψία μήπως ήταν πραγματικά νόθος και συγχρόνως καταλάβαινε ότι στην Κόρινθο και στο περιβάλλον του παλατιού δεν θα μπορούσε να μάθει ποτέ την αλήθεια. Για να βρει διέξοδο στις αμφιβολίες του, αποφάσισε να ρωτήσει το μαντείο των Δελφών. Έφυγε λοιπόν κρυφά από το παλάτι και πήρε το δρόμο για τη Βοιωτία. Έφτασε στο μαντείο και ρώτησε να μάθει ποιοι είναι οι πραγματικοί γονείς του. Το μαντείο όμως απέφυγε να απαντήσει καθαρά στο ερώτημα αυτό, και το μόνο που του είπε ήταν πως είναι από τη μοίρα γραφτό να σκοτώσει τον πατέρα του και να παντρευτεί τη μητέρα του, με την οποία θα φέρει στον κόσμο ένα φριχτό γένος που θα είναι και η δική του καταστροφή και πολλών άλλων ανθρώπων. Ωστόσο, αφού και μετά το χρησμό δεν είχε μάθει τίποτα, εξακολουθούσε να θεωρεί γονείς του τον Πόλυβο και τη Μερόπη. Για να μην εκπληρωθεί λοιπόν η προφητεία του μαντείου, αποφάσισε να μην ξαναγυρίσει στην Κόρινθο και άρχισε να περιπλανιέται από τόπο σε τόπο κάνοντας πολλές θαυμαστές πράξεις: σκότωσε τον άγριο λύκο του Τευμησσού, εξολόθρεψε τη Σφίγγα λύνοντας το αίνιγμα, κ.ά.

Μια μέρα, καθώς τριγύριζε στα μέρη της Φωκίας, συνάντησε σ' ένα τρίστρατο που το λέγανε Σχιστή, τον Λαίο. Ο βασιλιάς, πάνω σε ένα άρμα με την ακολουθία του, έναν κήρυκα και τέσσερις άλλους, πήγαινε στο μαντείο των Δελφών να ρωτήσει τι απόγινε το παιδί του, που το είχε δώσει να το εκθέσουν. Από ένα άσχημο όνειρο που είχε δει τις μέρες εκείνες, του γεννήθηκε η αμφιβολία μήπως δεν είχε πεθάνει. Ο Οιδίπδας ερχόταν από τη μια μεριά, στη μέση του δρόμου, ο Λάιος πάνω στο άρμα του από την άλλη. Όταν πλησίασαν, ο υπηρέτης του Λαίου πρόσταξε τον Οιδίποδα αυταρχικά: «Ξένε, παραμέρισε να περάσουν οι αφέντες». Ο Οιδίπδας όμως, χωρίς να πει τίποτα, θέλησε να συνεχίσει το δρόμο του. Ο Λάιος διέταξε τότε τον αμαξηλάτη να κινηθεί, εκείνος βίτσισε τα άλογα και, καθώς πετάχτηκαν μπροστά, πάτησαν τα πόδια του Οιδίποδα. Αυτόν τον κυρίεψε τότε ανείπωτη οργή, έδωσε μια με το ραβδί του και σκότωσε τον κήρυκα. Καθώς μετά θέλησε να συνεχίσει το δρόμο του και πέρασε

δίπλα από το αμάξι, τον χτύπησε ο Λάιος με το ραβδί του στο κεφάλι και ο Οιδίποδας με μεγαλύ-
τερη οργή σκότωσε τον Λάιο και τους άλλους
συνοδούς του – εκτός από έναν, που μπόρεσε
στη διάρκεια της συμπλοκής να διαφύγει. Αυτός
κατάφερε να φτάσει στη Θήβα, όπου ανάγγειλε
στη βασίλισσα πως τον Λάιο και τη συνοδεία του
τους σκότωσαν ληστές. Μετά το φόνο ο Οιδίπο-
δας πήρε σαν λάφυρα το σπαθί και τη ζώνη του
νεκρού και ξέπλυνε το αίμα από τα χέρια του σε
μια πηγή που αργότερα την ονόμασαν «Οιδίπο-
δία», έθαψε τους νεκρούς και συνέχισε την περι-
πλάνησή του. Ο χρησμός του μαντείου, είχε
εκπληρωθεί, χωρίς, φυσικά, να υποψιαστεί τίποτα
ο Οιδίποδας, γιατί δεν γνώριζε ούτε τον Λάιο,
ούτε ότι ήταν πατέρας του.

Στο μεταξύ στη Θήβα, μετά το χαμό του Λαίου,
πήρε την εξουσία ο Κρέοντας, ο αδελφός της
Ιοκάστης. Και οι δύο ήθελαν να βρουν τους φονιά-
δες, αλλά δεν μπόρεσαν να αρχίσουν έρευνες,
γιατί είχε πέσει τότε στη Θήβα μια φοβερή συμ-
φορά. Είχε εμφανιστεί ένα φτερωτό τέρας, η
Σφίγγα, με κεφάλι γυναίκας και σώμα λιονταριού.
Είχε έρθει από την Ασία και ήταν κόρη της Χίμαι-
ρας και του Όρθου. Η Σφίγγα είχε καθίσει πάνω
σ' ένα βράχο, στο βουνό Φίκιο, στην άκρη της
πόλης και σε κάθε περαστικό έλεγε ένα αίνιγμα
που έπρεπε να το λύσει. Το αίνιγμα ήταν: «Τι είναι
αυτό πάνω στη γη, που είναι δίποδο και τετράποδο
και τρίποδο. Έχει μια φωνή, αλλάζει τη φύση του,
μόνο αυτό από όλα τα ζωντανά που υπάρχουν
στην ξηρά, τον αέρα και τη θάλασσα. Όταν φτά-
σει να προχωράει στα τρία, τότε μικραίνει πάρα
πολύ η γρηγοράδα του». Όποιος δεν έλυνε το
αίνιγμα ήταν καταδικασμένος να τον πνίξει η
Σφίγγα και να τον σπαράξει. Αν όμως βρισκόταν
κάποιος να το λύσει, η Σφίγγα θα έφευγε και θα
λυτρωνόταν η πόλη. Κανένας δεν είχε βρεθεί ως
τότε και η Σφίγγα έπνιγε συνεχώς κατοίκους της
Θήβας. Ο Κρέοντας δεν μπορούσε να βρει καμιά
διέξοδο και γι' αυτό πήρε την απόφαση: Έστειλε
τους κήρυκες να κάνουν παντού γνωστό, ότι
όποιος λύσει το αίνιγμα και ελευθερώσει τη Θήβα
από το τέρας, θα πάρει τη βασιλεία και θα παν-
τρευτεί τη βασίλισσα. Πολλοί προσπάθησαν να
λύσουν το αίνιγμα για να αποκτήσουν τη βασίλισσα
και τη βασιλεία, αλλά όλους τούς κατασπάραξε η
Σφίγγα.

Τέλος ο Οιδίποδας στην περιπλάνησή του
έφτασε και στη Θήβα. Έμαθε για τη Σφίγγα και
την αμοιβή, και θέλησε να δοκιμάσει να λύσει το
αίνιγμα. Πήγε λοιπόν και στάθηκε μπροστά της. Η
Σφίγγα, όπως έκανε πάντα, του είπε το αίνιγμα και
ετοιμαζόταν να τον πνίξει, νομίζοντας πως ούτε
αυτός θα το έλυνε. Ο Οιδίποδας όμως της απάν-
τησε αμέσως: «Άκουσε λοιπόν τα λόγια μου, όσο
και αν δεν θέλεις, που θα σημάνουν το τέλος σου.
Αυτό που λες είναι ο άνθρωπος. Όταν είναι μωρό
περπατάει στα τέσσερα, όταν μεγαλώσει σηκώνε-
ται και περπατάει στα δύο, και όταν γεράσει παίρ-

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Οιδίπους

Όμηρος λ 271-280.

Πίνδαρος, Ολύμπια 2, 38.

Ευριπίδης, Φοίνισσες 10 κ.ε. και Σχόλια 26.

Σοφοκλής, Οιδίπους Τύραννος και «Οιδίπους επί Κολωνῶ» passim.

Απολλόδωρος 3, 48-56.

Διόδωρος 4, 64.

Παυσανίας 9, 18, 6.

νει ένα μαστούνη και το έχει για τρίτο πόδι, να στηρίζει το βάρος των γερατειών». Μόλις ο Οιδίποδας έλυσε το αίνιγμα, η Σφίγγα έπεσε από το βράχο και σκοτώθηκε· έτσι λυτρώθηκε η Θήβα. Το κατόρθωμα του Οιδίποδα έγινε γνωστό στα πέρατα του κόσμου και από τότε ονομάζουμε «Οιδίποδα δειά σοφία» τη δύναμη να λύνει κανείς αινίγματα. Όταν ο λαός της Θήβας έμαθε πως ο Οιδίποδας έλυσε το αίνιγμα, αλάλαξε από τη χαρά του και ο Κρέοντας ήταν πια υποχρεωμένος να κρατήσει την υπόσχεσή του για την αμοιβή. Ο Οιδίποδας έγινε λοιπόν βασιλιάς της Θήβας και παντρεύτηκε την Ιοκάστη.

Πέρασαν πολλά χρόνια και ο Οιδίποδας είχε αποκτήσει με την Ιοκάστη τέσσερα παιδιά. Δύο αγόρια, τον Ετεοκλή και τον Πολυνείκη και δύο κορίτσια, την Αντιγόνη και την Ισμήνη. Όλα πήγαιναν καλά ώπου κάποτε ξέσπασε στη Θήβα ένας φοβερός λοιμός. Οι άνθρωποι πέθαιναν και κανένας δεν μπορούσε να σταματήσει το κακό. Ο λαός της Θήβας στήριξε πια τις ελπίδες του στον Οιδίποδα, προσμένοντας να τους σώσει από τη συμφορά, όπως κάποτε τους έσωσε από τη Σφίγγα. Ο Οιδίποδας όμως δεν έβρισκε κανέναν τρόπο και γι' αυτό έστειλε το γαμπρό του, τον Κρέοντα, στο μαντείο των Δελφών να ρωτήσει για την αιτία του κακού και πώς θα γλιτώνει η πόλη. Η απάντηση του μαντείου ήταν πως έπρεπε να διωχτεί από τη Θήβα ο φονιάς του Λαίου. Έτσι τις έρευνες για τους δολοφόνους, που δεν μπορούσαν να κάνουν τότε ο Κρέοντας και η Ιοκάστη, ήταν γραφτό να τις κάνει τώρα ο Οιδίποδας.

Έκανε λοιπόν γνωστό σε όλη τη Θήβα το χρησμό, πως αιτία για το κακό ήταν ότι ζούσε ακόμα ανάμεσά τους ο φονιάς του Λαίου· υποσχέθηκε μάλιστα πως αν είναι ντόπιος και παρουσιαστεί, θα τον αφήσει ελεύθερο να φύγει από την πόλη. Αν όμως αποκαλυπτόταν πως κάποιος ήξερε κάτι και το έκρυβε, τον καταράστηκε να μην μπορεί να βρει άσυλο και φιλοξενία, και απαγόρευσε να γίνεται δεκτός στις θυσίες. Έδωσε ακόμα διαταγή να τον διώχνουν από παντού σαν μολυσμένο.

Παρόλες όμως τις υποσχέσεις και τις απειλές δεν φαινόταν να ξέρει κανείς στη Θήβα κάτι για το δολοφόνο. Τελευταία ελπίδα έμενε να ρωτήσουν τον περίφημο μάντη, τον Τειρεσία. Αυτός ωστόσο στην αρχή δεν ήθελε να αποκαλύψει το όνομα του δολοφόνου του Λαίου. Μετά όμως από την επιμονή του Οιδίποδα, αποκάλυψε ότι το πρόσωπο που ζητούσαν ήταν ο ίδιος ο Οιδίποδας. Η αποκάλυψη έπεσε σαν κεραυνός στο παλάτι. Ο Οιδίποδας δεν πίστευε στ' αυτιά του. Ο λόγος του Τειρεσία όμως είχε μεγάλη βαρύτητα, γιατί ήταν μάντης ξακουσμένος στην Ελλάδα ολόκληρη. Παρ' όλα αυτά ο Οιδίποδας σκέφτηκε πως ο Τειρεσίας μπορεί και να μην έλεγε την αλήθεια· μπορεί να τον είχε βάλει ο Κρέοντας να τα πει αυτά για να τον ενοχοποιήσει, να τον βγάλει από τη μέση και να ξαναπάρει ο ίδιος την εξουσία. Τις υπόνοιες αυτές τις είπε στον Κρέοντα, τον κατη-

γόρησε μάλιστα ανοιχτά και τον απείλησε με θάνατο. Μπήκε στη μέση όμως η Ιοκάστη και ανέφερε λεπτομέρειες για τις συνθήκες του φόνου του Λαίου. Τότε ο Οιδίποδας κατάλαβε πως ο ίδιος ήταν πραγματικά ο φονιάς, αν και μέσα του έμενε ακόμα μια μικρή αμφιβολία. Παρ' όλα αυτά όμως και παρά το γεγονός ότι μπορούσε να φύγει από την πόλη εφαρμόζοντας τη διαταγή που ο ίδιος είχε εκδώσει, φοβόταν να γυρίσει στην Κόρινθο μήπως σκοτώσει τον πατέρα του τον Πόλυβο και παντρευτεί τη μητέρα του τη Μερόπη. Μετά από λίγο όμως ήρθε μαντατοφόρος από την Κόρινθο με την αγγελία ότι ο Πόλυβος πέθανε και ότι ο λαός ζητούσε τον Οιδίποδα για βασιλιά. Ο Οιδίποδας δίσταζε ακόμα να πάει στην Κόρινθο από φόβο μήπως εκπληρωθεί το υπόλοιπο του χρησμού, δηλ. μήπως παντρευτεί τη μητέρα του. Ο μαντατοφόρος όμως αποκάλυψε τότε πως ο Πόλυβος δεν ήταν πατέρας του Οιδίποδα, αλλά πως ο ίδιος τον είχε πάρει κάποτε μωρό από ένα βοσκό του Λαίου στον Κιθαιρώνα και τον είχε φέρει στον Πόλυβο. Ως σημάδια ανέφερε τις ουλές από τα τρυπήματα στα πόδια. Πάνω σ' αυτό ο Οιδίποδας έστειλε και φώναξαν το βοσκό που από τότε ζούσε στα χωράφια. Ο γερο-βοσκός αποκάλυψε ότι το βρέφος που έδωσε τότε στον Κορίνθιο, ήταν το παιδί του Λαίου, και ότι είχε εντολή να το εξαφανίσει για να μην εκπληρωθεί ο χρησμός. Τότε πια κατάλαβε ο Οιδίποδας ότι σκότωσε τον πατέρα του και παντρεύτηκε τη μητέρα του. Όταν το έμαθε, αυτή η Ιοκάστη, όρμησε στο δωμάτιό της, κρεμάστηκε από την οροφή. Πίσω της ο Οιδίποδας, μόλις την είδε κρεμασμένη, τράβηξε τις τσιμπες από το φόρεμά της και τις έμπηξε στα μάτια του. Γεμάτος φρίκη για τη μοίρα του ήθελε να φύγει από τη Θήβα και μάλιστα προέτρεπε τον Κρέοντα να τον διώξει όσο πιο γρήγορα γίνεται. Πριν φύγει μόνο, τον παρακάλεσε να τον αρτήσει να αγκαλιάσει για τελευταία φορά τα παιδιά του και του ζήτησε να φροντίσει τα κορίτσια του που από δω και πέρα θα ήταν σημαδεμένα από τη ντροπή της γενιάς τους.

Ύστερα απ' όλα αυτά ο Οιδίποδας έπρεπε πια να εγκαταλείψει τη Θήβα, σαν καταραμένος που σέρνει πίσω του την καταστροφή. Έτσι, αυτός που κάποτε έσωσε την πόλη με τη σοφία του, έβγαινε τώρα από την πύλη της, τυφλός και καταφρονεμένος, για να πάρει το δρόμο της παντοπνής εξορίας. Μόνο η κόρη του, η Αντιγόνη, τον συμπόνεσε και έμεινε κοντά του, να οδηγεί τα τυφλά του βήματα.

Η φήμη των παθημάτων του είχε απλωθεί παντού και όπου πήγαινε τον έδιωχναν. Κάποτε οι περιπλανήσεις του τον έφεραν στην Αττική, στον Κολωνό. Αποκαμωμένος πια ο Οιδίποδας είχε την ελπίδα ότι θα μπορέσει να μείνει εδώ και προσέπεσε στο ιερό των Ευμενίδων ως ικέτης. Οι πολίτες όμως, μόλις έμαθαν ποιος είναι, ήθελαν να

49. Η αγγειογραφία αυτή είναι επηρεασμένη από τη θεατρική παράσταση της τραγωδίας «Οιδίπους», πιθανόν του Σοφοκλή. Στη σκηνή του θεάτρου με τους τέσσερις κίονες στο βάθος που δηλώνουν το παλάτι, στέκονται οι ηθοποιοί με θεατρικές φορεσιές: στην άκρη δεξιά, η Ισκάστη, στη μέση ο Οιδίποδας, και αριστερά ένας γέροντας, που δεν πρέπει να είναι άλλος από τον άγγελο της ειδήσεως του θανάτου του Πολύβου. Η ένταση του δράματος έχει κορυφωθεί. Η αλήθεια, που τόσο εναγόνια αναζητάει ο Οιδίποδας, θα αποκαλυφθεί πλείρα σε λίγο και θα τον συντρίψει, αυτόν και τη μητέρα και σύζυγό του. Η παρουσία στην εικόνα αυτή των δύο θυγατέρων του Οιδίποδα, της Αντιγόνης και της Ισμήνης, δεν μαρτυρείται στην αντίστοιχη σκηνή του έργου του Σοφοκλή. Είναι άραγε επίνοια του καλλιτέχνη, ή πιστή αντιγραφή κάποιας άγνωστης παραλλαγής; (Σικελικός κρατήρας αποσπασματικός. Τρίτο τέταρτο 4ου αι. π.Χ. Συρακούσες, Museo Nazionale Archeologico).

τον διώξουν γεμάτοι φρίκη και από φόβο μήπως φέρει κακό στην πόλη, επειδή θεωρούνταν μολυσμένος. Τότε ο Οιδίποδας επικαλέστηκε τη φιλοξενία και τη θεοσέβεια της Αθήνας και ζήτησε να μιλήσει στον άρχοντα της πόλης, λέγοντας πως ο ερχομός και η παραμονή του εδώ θα ήταν για το καλό της πόλης. Στο μεταξύ όμως έφτασε από τη Θήβα η Ισμήνη φέρνοντας δυσάρεστα νέα από το παλάτι: Μόλις έφυγε ο Οιδίποδας, ο Πολυνείκης και ο Ετεοκλής συμφώνησαν με τον Κρέοντα να πάρει εκείνος το θρόνο, για να μη μολυνθεί η πόλη από την κατάρα της γενιάς του Οιδίποδα. Ξαφνικά όμως κάποιος θεός τούς θόλωσε τα μυαλά, και τα δυο αδέρφια άρχισαν να ζητάνε να βασιλέψουν και έσπησαν καυγά ανάμεσά τους. Ο μικρότερος μάλιστα, ο Ετεοκλής, έδωξε από την πόλη τον Πολυνείκη, που έπρεπε να βασιλέψει πρώτος, και έγινε αυτός βασιλιάς. Ο Πολυνείκης

κατέφυγε τότε στο Άργος, παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά και άρχισε να μαζεύει στρατό. Ήθελε με πόλεμο να εκπορθήσει τη Θήβα και να πάρει τη βασιλεία (σ. 96 κ.ε.). Συγχρόνως είχε μαθευτεί και ένας χρησμός που έλεγε πως θα 'ρθει καιρός που οι Θηβαίοι θα αναζητήσουν τον Οιδίποδα, ζωντανό ή νεκρό. Γι' αυτό ο Κρέοντας έχει ξεκινήσει και έρχεται στην Αθήνα θέλοντας να πάρει πίσω τον Οιδίποδα με κάθε τρόπο. Επειδή όμως ήταν πατροκτόνος δεν θα τον άφηνε να μπει μέσα στην πόλη. Ακόμα και όταν θα πέθαινε θα τον έθαβαν έξω από τα τείχη. Έτσι οι κατάρες και οι δυστυχίες από την οργή του σκοτωμένου Λαίου θα έπεφταν στον τάφο του Οιδίποδα και η Θήβα θα έμενε καθαρή.

Μόλις τα άκουσε αυτά ο Οιδίποδας, καταράστηκε τους γιους του, που αντί να τον ξαναφέρουν στην εξουσία, την κράτησαν για τον εαυτό

τους. Ύστερα, αφού έκανε σπονδές στις Ευμενίδες, ζήτησε άσυλο και προστασία από τον Θησέα, που στο μεταξύ είχε έρθει. Ως αντάλλαγμα υποσχέθηκε και πάλι πως θα φέρει μεγάλο καλό στην πόλη αν μείνει και πεθάνει εδώ. Ο Θησέας συμφώνησε και τον δέχτηκε.

Μετά από λίγο έφτασε και ο Κρέοντας και προσπάθησε να πείσει τον Οιδίποδα να γυρίσει πίσω, λέγοντας πως τον ζητάει ο λαός. Ο Οιδίποδας όμως του είπε καθαρά ότι δεν πείσθηκε για τις προθέσεις του. Τότε ο Κρέοντας προσπάθησε να πετύχει το σκοπό του με τη βία, παίρνοντας την Ισμήνη και σκοπεύοντας να αρπάξει και την Αντιγόνη, για να αναγκάσει τον Οιδίποδα να γυρίσει πίσω. Τότε επενέβη ο Θησέας και εμπόδισε τον Κρέοντα να πραγματοποιήσει την απειλή του, καταλογίζοντάς του άδικη επέμβαση και περιφρόνηση των νόμων της φιλοξενίας. Στο τέλος τού είπε πως πρέπει να αφήσει ελεύθερα τα κορίτσια του Οιδίποδα και να εγκαταλείψει τη χώρα. Την ίδια

στιγμή υποσχέθηκε να προστατέψει τον Οιδίποδα και να του ξαναφέρει τα παιδιά του.

Ενώ συνέβαιναν αυτά, έφτασε από το Άργος ο Πολυνείκης που ήθελε να μιλήσει στον Οιδίποδα· εκείνος δεν ήθελε να τον ακούσει γιατί φοβόταν πως και ο γιος του ήρθε να τον πάρει πίσω. Ο Πολυνείκης όμως διηγήθηκε, πώς τον έδιωξε άδικα ο Ετεοκλής από το θρόνο και πώς κατέφυγε στο Άργος και ότι τώρα ήταν έτοιμος να εκστρατεύσει εναντίον της Θήβας. Παρακάλεσε τον πατέρα του να σταματήσει να είναι οργισμένος μαζί του και του ζήτησε να μεσολαβήσει στον Ετεοκλή, να του ξαναδώσει το θρόνο. Αν γίνουν αυτά, του υποσχέθηκε να τον ξαναπάρει στη Θήβα και να του ξαναδώσει τις παλιές του τιμές. Ο Οιδίποδας απέκρουσε ωστόσο όλες αυτές τις προτάσεις, γιατί τον θεωρούσε υπεύθυνο για την εξορία και τις κακουχίες του και τον καταράστηκε να μην κυριέψει τη Θήβα αλλά να πνιγεί στο αίμα το δικό του και του αδελφού του, γιατί και οι

Ο Οιδίποδας αισθάνθηκε να πλησιάζει πια το τέλος του. Έστειλε να φωνάξουν τον Θησέα και ο Θησέας ήρθε του είπε πως έφτασε η στιγμή να ανταποδώσει το καλό στην πόλη: Θα φύγει μόνος του για τον τόπο που πρέπει να πεθάνει, αλλά τον λόγο αυτό δεν πρέπει να τον αποκαλύψουν σε κανέναν. Όταν θα πρόκειται να πεθάνει θα πει ένα μυστικό μόνο στον Θησέα που αυτός με τη σειρά του, όταν φτάσει η ώρα του, θα πρέπει να το πει στο μεγαλύτερο από τα παιδιά του και αυτό πάλι στο δικό του παιδί. Έτσι η Αθήνα δεν θα απειληθεί ποτέ από τη Θήβα.

Αφού είπε αυτά ο Οιδίποδας έφυγε και πήγε μαζί με τους άλλους στην άκρη μιας χαράδρας. Κάθισε κάτω από ένα δέντρο και έστειλε τις κόρες του να φέρουν νερό από την πηγή για τους καθαρμούς. Καθώς έγιναν αυτά, βρόντηξε ο Δίας και μια φωνή κάλεσε τον Οιδίποδα να βιαστεί. Αυτός αφού παρακάλεσε πάλι τον Θησέα να

φροντίσει τις κόρες του, ζήτησε να φύγουν όλοι από το μέρος εκείνο, εκτός από τον Θησέα. Ξαφνικά άνοιξε η γη και με θαυμαστό τρόπο ο Οιδίποδας εξαφανίστηκε. Οι κόρες του ζήτησαν από τον Θησέα να δουν τον τύμβο του πατέρα τους, αλλά ο Θησέας το απαγόρευσε, λέγοντας πως αν κρατηθεί μυστικός, δεν θα απειλήσει κανένας κίνδυνος την Αθήνα. Δέχτηκε όμως να τις στείλει πίσω στη Θήβα.

Έτσι με το θάνατο του Οιδίποδα στο σημείο αυτό, εκπληρώθηκε ένας παλιός χρησμός που έλεγε πως ο Οιδίποδας θα πέθαινε στην Αθήνα, στον Κολωνό.

Παραλλαγές

Πρώτη παραλλαγή. Όταν γεννήθηκε ο Οιδίποδας, ο Λάιος τον πήρε, τον έβαλε σε ένα καλάθι και τον έριξε στη θάλασσα, πιστεύοντας πως έτσι θα χανόταν χωρίς να τον σκοτώσει ο

50 – 53. Για πολλούς αιώνες τα πάθη των Λαβδακιδών συγκινούσαν τους ποιητές και τους καλλιτέχνες. Η ιστορία της τραγικής μορφής του Οιδίποδα επιβίωσε με πάμπολλες παραλλαγές ως τα μεταχριστιανικά χρόνια, όπως φαίνεται και στο κάλυμμα αυτό σαρκοφάγου, όπου εικονίζεται σε επτά σκηνές ο μύθος του βασιλιά:

α. Ο Λάιος, με τη συνοδεία ενός δούλου, προσφέρει θυσία μπροστά στο άγαλμα του Απόλλωνα στους Δελφούς, όπου ήρθε να συμβουλευθεί το θεό πώς να αποκτήσει παιδί.

β. Ο Λάιος καθισμένος πλάι σε δέντρο δάφνης αμέσως μετά τη γέννηση του Οιδίποδα, αναλογίζεται με τρόμο και αγωνία το χρησμό του θεού να μην αποκτήσει παιδί, που αψηφίσε.

γ. Ο βοσκός, αφού άφησε το παιδί κατά διαταγή του Λαίου έκθετο στο βουνό, μεταμελείται.

δ. Ο Οιδίπους φεύγει από την Κόρινθο, όπου μεγάλωσε σαν γιος του βασιλιά Πολύβου, παρόλο που ο βοσκός τον αποτρέπει.

ε. (Από δεξιά προς τα αριστερά). Ο Οιδίπους συναντά τον Λαίο στο δρόμο του για τους Δελφούς, τον αρπάζει από τα μαλλιά και τον γκρεμίζει από το άρμα.

στ. Ο Οιδίπους λύνει το αίνιγμα της Σφίγγας. Το κεφάλι και το χέρι του τελευταίου θύματός της κείτονται κάτω από το βράχο.

ζ. Ο βοσκός που τον είχε φέρει στον Κιθαιρώνα, τον αναγνωρίζει.

(Κάλυμμα σαρκοφάγου. 3ος αι. μ.Χ. Ρώμη, Musei Vaticani).

